

GODIŠNJI IZVEŠTAJ O RADU ZA 2024.

Beograd, januar 2025.

UVOD

30 godina Centra za demokratiju

Trideset godina rada Centra za demokratiju, prepoznatljiva je nit koja je obeležila delovanje Fondacije u 2024. godini. Rad u ovom periodu odvijao se u izazovnim društvenim i geopolitičkim okolnostima, kako u Srbiji, regionu, tako i u Evropi i svetu. Reformski procesi u Srbiji nisu se odvijali očekivanom dinamikom, što je dovelo do dodatnog usporavanja procesa evropskih integracija i, uz druge nepovoljne faktore, do smanjenja podrške građana za evropski put Srbije. U takvom kontekstu, posledično je usporavanje i odlaganje reformi koje su od krucijalnog značaja u mnogim oblastima, poput radnog zakonodavstva, sistema socijalne politike, vladavine prava, borbe protiv korupcije, funkcionalnih institucija, i dr.

Civilno društvo je, radeći u veoma otežavajućim uslovima, nastojalo da ispuni svoju ulogu praćenjem sprovođenja reformi, predlozima i preporukama za njihovo unapređenje, uključivanjem građana u procese odlučivanja i planiranja, promocijom evropskih vrednosti, demokratije, vladavine prava.

Centar za demokratiju je, u pomenutim okolnostima, uspeo da kroz svoje programe i aktivnosti, ali i saradnju i partnerstva u okviru mreža organizacija čiji je član, pruži doprinos unapređenju javnih politika, promociji evropskih integracija, unapređenju javnog dijaloga u društvu, afirmaciji principa solidarnosti, tolerancije, poštovanja prava građana. Proširili smo svoje aktivnosti u lokalnim zajednicama, radili sa mladima, pripadnicima ranjivih društvenih grupa, donosiocima odluka, članovima akademske zajednice, biznis sektora, sindikata, nezavisnih institucija, međunarodnih organizacija, medija, pokrenuli nove teme, osnažili svoju mrežu saradnika i ojačali partnerstva u Srbiji, regionu i Evropi.

REZULTATI

Ostvareni ciljevi Centra za demokratiju

Akcionni plan za 2024. godinu, na čijoj je realizaciji akcenat bio tokom ovog perioda, odgovorio je na strateške ciljeve definisane Strateškim planom razvoja (2023-2026) koji su se odnosili na programski portfolio i na jačanje kapaciteta Fondacije:

- Strateški cilj 1. Promovisati dobrobiti procesa EU integracija u Srbiji i na ZB i zastupati evropske vrednosti
- Strateški cilj 2. Održati i unaprediti uspešne i kreirati nove razvojne programe na lokalnom, nacionalnom i regionalnom nivou, uz uključivanje različitih društvenih grupa
- Strateški cilj 3. Jačanje ljudskih i institucionalnih kapaciteta za reforme, regionalnu saradnju i EU integracije
- Strateški cilj 4. Unaprediti javni dijalog
- Strateški cilj 5: Informisati i uključiti širu javnost i građane u dijalog o problemima / rešenjima, na osnovu predloga proizašlih iz istraživanja i debata i povećanje vidljivosti civilnog društva u reformskim procesima
- Strateški cilj 6. Uspostaviti nova partnerstva i uključiti se u nove mreže
- Strateški cilj 7. Uskladiti organizacione i ljudske kapacitete sa dogovorenim razvojnim ciljevima organizacije
- Strateški cilj 8. Modernizovati operativne procedure i primeniti nove tehnološke alatke
- Strateški cilj 9. Razviti mrežu saradnika Fondacije
- Strateški cilj 10. Povećati konkurentnost organizacije kroz unapređeno plasiranje projekata i fund raising
- Strateški cilj 11. Uključiti nove izvore finansiranja (državni, lokalni, biznis) i kreirati i ponuditi usluge FCD

Rezultati Centra za demokratiju 2024. ukratko:

- ✓ **Osnažili smo mlade** za aktivizam i učešće u praćenju reformi i omladinskih politika kroz **finansiranje (RYDE fond) 14 regionalnih projekata 9 lokalnih organizacija** i **5 neformalnih grupa mladih** u zajednicama Zapadnog Balkana
- ✓ **Doprineli smo uključivanju javnosti i građana i unapređenju javnog dijaloga** o socijalnim, ekonomskim i političkim pitanjima organizacijom **15 javnih debata**, okruglih stolova i konferencija sa **preko 750** učesnika/ca
- ✓ **Ojačali smo kapacitete sindikata i organizacija civilnog društva za zaštitu ljudskih prava**, kao i **jedinica lokalne samouprave da unaprede svoje kapacitete upravljanja** putem **5 radionica i obuka** sa **118** učesnika/ca
- ✓ **Podstakli smo angažovanje mladih** u strukturnom dijalogu i formulisanju preporuka za unapređenje javnih politika relevantnih za mlade kroz **4 policy labs** na **nacionalnom i regionalnom nivou** sa **25** učesnika/ca
- ✓ **Učestvovali smo u pripremi, kreiranju i analizi dokumenata javnih politika** u kontekstu pristupnih pregovora Srbije sa EU angažmanom u **5 radnih tela** za njihovu izradu i praćenje, i **zastupali inicijativu za donošenje Strategije socijalne zaštite**
- ✓ **Pružili smo podršku u zajednici** susretima sa **ugroženim grupama i pojedincima**, kao i doprinos poboljšanju položaja **najugroženijih** mapiranjem kapaciteta i usluga socijalne zaštite u **12 JLS** putem **97 intervju** sa ključnim akterima na lokalnom nivou
- ✓ **Uticali smo na podizanje nivoa razumevanja, iskustva i znanja** o javnim pitanjima zaključcima i nalazima **11 istraživanja, studija, izveštaja, analiza, publikacija**, redovno **pratili reforme i davali preporuke za unapređenje stanja u oblasti zapošljavanja i socijalne politike**
- ✓ **Ostvarili smo nova i produbili postojeća partnerstva**, umrežavanje i sinergijsko delovanje kroz zajednički rad sa **131 organizacijom i institucijom** i **7 mreža** na **lokalnom, regionalnom i nivou Evrope**
- ✓ **Unapredili smo saradnju sa akademskom zajednicom, poslovnim sektorom, donosiocima odluka** i **uključili 145 eksperata** u rad na našim programima i projektnim aktivnostima
- ✓ **Obeležili smo 30 godina rada Fondacije** i borbe za **demokratsko, evropsko, solidarno društvo** nizom manifestacija, razgovora, susreta i **5 javnih događaja** sa preko **350** učesnika/ca, saradnika, donatora, partnera, prijatelja, medija
- ✓ **Informisali smo zainteresovanu javnost i građane** putem **11 biltena** sa više od **4.000 čitalaca**, online foruma, **6 blogova**, **195 medijskih objava** i **10.000 pratilaca** na društvenim mrežama

Najuspešniji projekti 2024:

- [Regionalni dijalog mladih za Evropu](#) (RYDE)
- [Platforma „Održivi razvoj za sve“](#) (SDGs4All)
- [Radna prava i dostojanstven rad u socio-ekonomskim reformama u Srbiji - Crno na belo](#)
- [Promocija dužne pažnje u zaštiti ljudskih prava i životne sredine](#) (HREDD)
- [PRO - Lokalno upravljanje za ljude i prirodu](#)
- [Izazovi organizovanja i kolektivnog pregovaranja u sektorima nege, administracije i upravljanja otpadom u zemljama Centralne i Istočne Evrope](#) (CEECAW)
- [Politeia – izvor znanja za aktivne mlade](#) (Politeia Knowledge Hub for Active Youth)
- [Dijalog u Centru - Socijalni forum](#)
- Koordinacija radom [Radne grupe Nacionalnog konventa o EU za pregovaračka poglavlja 2 i 19 i Međusektorske radne grupe NKEU za regionalnu saradnju](#)

Postignuća Centra za demokratiju 2024.

Promovisanje dobrobiti procesa EU integracija u Srbiji i na Zapadnom Balkanu i zastupanje evropskih vrednosti

Rezultati:

- ✓ **Plan rasta i Reformska agenda:** Predstavnicima Fondacije učestvovali su na dva sastanka organizovana od strane Ministarstva za evropske integracije i NKEU posvećena Planu rasta za Zapadni Balkan (7. mart 2024) i nacrtu Reformske agende Republike Srbije (jun 2024). Takođe, kao koordinator RG za poglavlje 2 i 19, dostavljeni su komentari na predlog Reformske agende Ministarstvu za evropske integracije. Reformska agenda razmatrana je i na sastanku Platforme za održivi razvoj čiji je Fondacija član-partner. Plan rasta i Reformska agenda promovisani su i u okviru regionalnog projekta RYDE koji podržava Evropska unija.
- ✓ **Doprinos za godišnji izveštaj Evropske komisije o napretku Srbije:** Fondacija je, kao i svake godine, dostavila Delegaciji EU u Srbiji komentare koji se odnose na sprovođenje reformskog procesa u okviru pristupnih pregovora, pre svega u odnosu na pregovaračka poglavlja 2 i 19, kao i poglavlje 23, a po pozivu Delegacije da civilno društvo da svoju ocenu procesa radi pripreme godišnjeg izveštaja Evropske komisije.
- ✓ **Redovni sastanci sa Delegacijom EU u Srbiji:** Predstavnicima Fondacije učestvovali su na sastancima predstavnika civilnog društva sa ambasadorom EU.
- ✓ **Sastanci sa predstavnicima Evropske komisije:** Predstavnicima FCD je učestvovala na sastanku sa novoimenovanim šefom deska za Srbiju i Crnu Goru u Direktoratu za proširenje (11. decembar 2024), predsednikom i delegacijom Evropskog ekonomskog i socijalnog komiteta (26.1.2024), a na kojima je razmatrano stanje reformi i proces pristupanja. Predstavnicima FCD-a sastale su se sa novoimenovanom šeficom Sektora za civilno društvo i socijalnu inkluziju u Direktoratu za proširenje (12. novembar 2024).
- ✓ **Sastanci sa predstavnicima agencija za međunarodni razvoj:** FCD je učestvovao u tematskim razgovorima o strategiji njihovog delovanja u Srbiji sa Nemačkom razvojnom agencijom, Francuskom razvojnom agencijom i Švajcarskom razvojnom agencijom.
- ✓ **Kroz članstvo u Evropskoj asocijaciji za lokalnu demokratiju (ALDA)** FCD učestvuje na regionalnim i evropskim platformama na temu EU politike

proširenja i evropske integracije Zapadnog Balkana, te saradnje sa zemljama Istočnog Partnerstva.

- ✓ **Javno čitanje izveštaja Evropske komisije o Srbiji:** Fondacija je, u partnerstvu sa European Western Balkans, 1. novembra 2024. organizovala¹ već tradicionalno javno čitanje Izveštaja Evropske komisije sa ciljem da bolje informiše građane o sadržaju Izveštaja. Ovim je uspostavljena i saradnja sa novootvorenom Evropskom kućom u Beogradu. U javno čitanje je uključeno više organizacija: Centar za evropske politike, Evropski pokret u Srbiji, Građanske inicijative, JUKOM, NKEU, BCBP – distribuirani su izveštaji preko stranica organizacija na društvenim mrežama, uz dobru medijsku pokrivenost.

- ✓ **Monitoring Berlinskog procesa kroz međusektorsku Radnu grupu NKEU za regionalnu saradnju:** Kroz razmenu sa predstavnicima nemačkog Ministarstva za rad, FCD je zastupao stav da je neophodno uključiti socijalnu dimenziju u Berlinski proces. Zajednička izjava učesnika Samita BP 2024. prvi put uključuje i tačku koja se odnosi na tržište rada, socijalnu politiku, i predviđa izradu radnog plana u ovoj oblasti.
- ✓ **Radna grupa NKEU za pregovaračka poglavlja 2 i 19:** Održana su dva sastanka RG (17.4.2024. i 4.10.2024), na jednom učešće predstavnika Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja kad se razmatrala primena Akcionog plana za poglavlje 19.
- ✓ **Pripremljen je prilog za Knjigu preporuka Nacionalnog konventa** (aktivnosti iz okvira Crno na belo projekta, septembar 2024).
- ✓ Održan je **trening o budžetskom postupku za članove RG** u saradnji sa Transparency International (oktobar 2024).
- ✓ Radna grupa je **razmotrila nacrt Reformske agende i formulisane su preporuke** koje su dostavljene Ministarstvu za evropske integracije (jun 2024).

¹ <http://www.centaronline.org/sr/dogadjaj/13158/javno-citanje-izvestaja-ek-o-srbiji-2024-napredak-ogranicen-vlasti-da-ozbiljno-shvate-preporuke>

Održanje i unapređenje uspešnih i kreiranje novih razvojnih programa na lokalnom, nacionalnom i regionalnom nivou, uz uključivanje različitih društvenih grupa

Rezultati:

- Realizacija projekta **Platforma za opštedruštveni dijalog Održivi razvoj za sve (2020-2025 / SDC-GiZ)**: Promocija UN Agende 2030 i ciljeva održivog razvoja kroz dijalog sa donosiocima odluka, biznisom, civilnim društvom, akademskom zajednicom i drugim akterima. FCD je partner u konzorcijumu 7 organizacija gde sa Fondacijom Ana i Vlade Divac pokriva Socijalni stub (borba protiv siromaštva, svet bez gladi, rodna ravnopravnost, obrazovanje jednako za sve, pristup zdravstvenim uslugama). Uključene OCD posvećene su unapređenju položaja žena, mladih, Roma, starijih. Tokom 2024. ranije planirane projektne aktivnosti proširene aktivnošću Socijalno mapiranje u 5 jedinica lokalne samouprave. Projekat traje do 2025. godine. Nije izvestan nastavak. FCD je učestvovao u strateškom planiranju Platforme, Vršac, januar 2024, kao i u evaluaciji projekta sa eksternim evaluatorima, novembar 2024.
- Realizacija projekta **Regionalni dijalog mladih za Evropu (2023-2026, Evropska unija/Fondacija za otvoreno društvo)**: Fokusiran na jačanje kapaciteta OCD i mladih za strukturni dijalog o reformama na nacionalnom i regionalnom nivou, sa naglaskom na javnim politikama za mlade. Projekat traje do početka 2026. godine i realizuje se sa 6 partnera, 2 u Albaniji i po 1 u Severnoj Makedoniji, Kosovu, Bosni i Hercegovini i Srbiji, dok je FCD glavni koordinator projekta. U 2024. glavna pažnja je bila posvećena organizaciji *youth policy labs*.
- Realizacija projekta **Dijalog u Centru (2007-2024, Fondacija Friedrich Ebert)**: Serija javnih debata koju FCD organizuje od 2007. godine, uz podršku više donatora, FES od 2014. glavni donator koji podržava organizacije javnih debata posvećenih socijalnoj politici, zapošljavanju, svetu rada i sl. U 2024. godini planirano i realizovano 4 javne debate.
- NOVO u 2024: Realizacija projekta **Crno na Belo – Radna prava su naša prava (2024-2025, Međunarodni centar Olof Palme)**: Posvećen promociji radnopravne zaštite, kroz analize i monitoring izveštaje, javne debate, saradnju sa sindikatima i poslodavcima, te rad radne grupe za pregovaračko poglavlje 2 i 19. U okviru ovog projekta na godišnjem nivou se već tradicionalno priprema Izveštaj o stanju radnih prava u Srbiji.
- NOVO u 2024: Realizacija projekta **CEECAW – Izazovi u organizaciji kolektivnog pregovaranja u sektorima nege, javne uprave i upravljanja otpadom u centralno-evropskim zemljama (2024-2025, FCD kao partner**

Institut za javne poslove, Poljska). Projekat ima za cilj promociju i unapređenje socijalnog dijaloga i kolektivnog pregovaranja u navedenim sektorima. FCD je u konzorcijumu jedini partner iz reda zemalja kandidata za članstvo.

- NOVO u 2024: Realizacija projekta – **Politeia Knowledge Hub for Active Youth** (2024-2025, Ambasada SAD): Projektom je predviđena organizacija dve trodnevne lokalne Politeia škole – u Subotici i u Bujanovcu.
- Realizacija projekta – **HREDD Inicijativa za globalnu solidarnost: Uticaj nemačkog zakona na dužnu pažnju u lancima snabdevanja** (2023-2025, GiZ) – FCD kao GiZ-ov partner na projektu unapređuje saradnju između OCD i sindikata, kao i poslodavaca (PKS) kroz analize, javne događaje i promociju zaštite ljudskih prava u biznisu.
- NOVO U 2024: Realizacija projekta – **PRO Lokalno upravljanje za ljude i prirodu** (2024-2025, UNFPA)²: Kao partner UNFPA, FCD je posvećen identifikovanju potencijala u gradovima i opštinama za rešavanje socio-ekonomskih problema sakupljača otpada i njihovih porodica, jačanju kapaciteta jedinica lokalne samouprave. Projekat PRO uključuje i UNICEF, UNOPS i UNEP, te njihove partnere, a podršku daje Vlada Švajcarske, EU, AFD, Svetska banka i drugi donatori.

Jačanje ljudskih i institucionalnih kapaciteta za reforme, regionalnu saradnju i EU integracije

Osnaživanje kapaciteta institucija i organizacija na nacionalnom nivou

SDGs4All / Održivi razvoj za sve:

- ✓ Učešće FCD na godišnjoj konferenciji o sprovođenju Agende 2030 (juni 2024).
- ✓ Učešće FCD eksperata u pripremi Godišnjeg monitoring izveštaja civilnog društva o sprovođenju UN Agende 2030 za 2023.

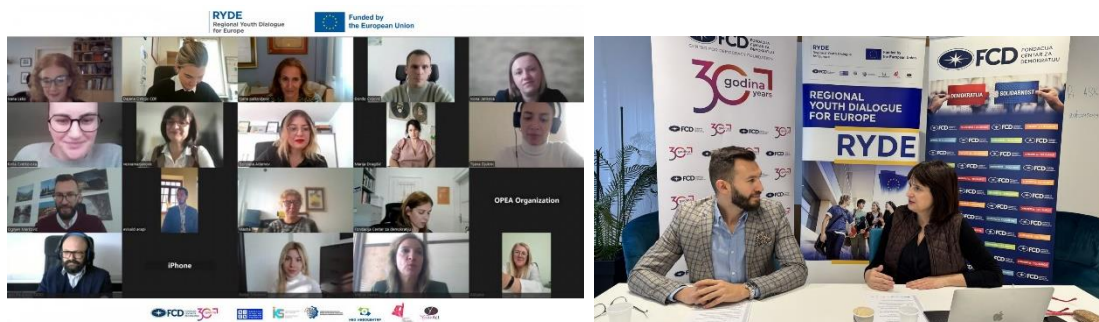

² <http://www.centaronline.org/sr/projekat/1814/pro-lokalno-upravljanje-za-ljude-i-prirodu>

- ✓ Javna debata: „Inicijativa za donošenje Strategije socijalne zaštite“, (2. april 2024)³, uz učešće **Lidije Kuzmanov**, nezavisne ekspertkinje, **Sarite Bradaš**, Fondacija Centar za demokratiju. U diskusiji su učestvovali/e: **Slađana Čabrić**, Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja; **Nina Mitić**, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog; **Danijela Ristovski**, Poverenik za zaštitu ravnopravnosti; **Dragan Stanojević**, Institut za sociološka istraživanja; **Nađa Marković**, Inicijativa za ekonomska i socijalna prava A11; **Žarko Šunderić**, Centar za socijalnu politiku; **Ivana Savić Jovanović**, Fondacija BFPE za odgovorno društvo; **Nataša Vučković**, Fondacija Centar za demokratiju; **Ivona Gvozdenović**, Fondacija Ana i Vlade Divac.

Regionalni dijalog mladih za Evropu - RYDE:

- ✓ Sprovedeno i objavljeno istraživanje o stavovima aktivista iz omladinskih organizacija (Survey).
- ✓ Priprema i objava Desk studije o politikama za mlade u regionu Zapadnog Balkana (Desk Study) kao osnova za Youth Policy Labs.
- ✓ Organizovana 3 sastanka Youth Policy Labs na temu Mladi i kulturna politika, uz učešće 20 predstavnika državnih institucija, ustanova, OCD, omladinskih organizacija, mladih i eksperata.

Crno na belo / Radna prava su naša prava:

- ✓ Pripremljena, objavljena i prezentovana studija o stanju radnih prava u 2023. godini (Beograd, jun 2024)
- ✓ Autorski tekstovi i media aktivnosti (autorski tekst za Novi Magazin, medijske objave novinskih agencija Beta, FoNet, nedeljnik NIN, dnevni list Politika, Radio 021...)

³ <http://www.centaronline.org/sr/dogadjaji/13037/javna-debata-inicijativa-za-donosenje-strategije-socijalne-zastite>

CEECAW:

- ✓ Doprinos unapređenom socijalnom dijalogu i podrška sindikatima za kolektivno pregovaranje u sektoru nege, javne uprave i upravljanja otpadom (urađene 4 sektorske analize, organizovana konsultativna radionica sa evropskim partnerima u Beogradu, 3-4. septembra 2024.)

DIJALOG U CENTRU:

- ✓ Organizovano je 4 javne debate sa ciljem pozicioniranja tema iz oblasti ekonomije, tržišta rada i socijalne politike u javnosti, uz učešće različitih aktera, sa ukupno 185 učesnika. Sve javne debate su postavljene na YouTube kanal FCD-a.

1. Debata: „**Dugoročni efekti rodne diskriminacije na tržištu rada**“, (7. mart 2024). U diskusiji su učestvovali/e: **Tamara Šmidling**, Kvinna till Kvinna; **Svetlana Budimčević**, Unija poslodavaca Srbije; **Jelena Ružić**, Žensko udruženje kolubarskog okruga; **Marija Martinić**, UGS Nezavisnost; **Biljana Maletin**, Ženska platforma za razvoj Srbije; **Ivana Simonović**, Nemačka organizacija za međunarodnu saradnju (GIZ); **Dina Rakin**, Koalicija za razvoj solidarne ekonomije; **Kirsten Schönefeld**, Fondacija Friedrich Ebert; **Nataša Vučković**, Fondacija Centar za demokratiju; **prof. dr Zorica Mršević**, pravnica, istraživačica i aktivistkinja za ljudska prava, i drugi/e. Razgovor je moderirala **Marija Šehić**, novinarka.
2. Debata: „**Obrazovanje za demokratiju u krizi demokratije**“, (1. oktobar 2024)⁴. U diskusiji su učestvovali/e: **Aleksandar Baucal**, Filozofski fakultet; **Filip Ljubojević**, Beogradska otvorena škola; **Miloš Janković**, Zeleno-levi front; **Aleksandar Markov**, Forum Beogradskih gimnazija; **Emma Štefanac**, Građanske inicijative; **Ružica Todić-Brdarić**, UGS Nezavisnost; **Nenad Živković**, profesor Građanskog vaspitanja; **Kirsten Schönefeld**, Fondacija Friedrich Ebert; **Nataša Vučković**, Fondacija Centar za demokratiju. Debatu je moderirala **Vesna Marjanović**, Evropa Nostra Srbija.

⁴ <http://www.centaronline.org/sr/dogadjaj/13129/obrazovanje-za-demokratiju-u-vremenu-krize-da-li-su-nase-skole-spreme-za-promene>

3. Debata: „(Ne)jednakost pristupa zdravstvenim uslugama i liste čekanja“, (5. novembar 2024)⁵. U diskusiji su učestvovali/e: **Dr Dragan Milić**, direktor Klinike za kardiohirurgiju u Nišu, **Snežana Simić**, Medicinski fakultet; **Draško Karadinović**, Udruženje Doktori protiv korupcije; **Aleksandar Prica**, Asocijacija „Duga“; **Dragoslav Popović**, Udruženje za javno zdravlje Srbije; **Branko Matejić**, Granski sindikat zdravstva i socijalne zaštite NEZAVISNOST; **Marina Mijatović**, narodna poslanica ZLF i advokatkinja. Razgovor je moderirala: **Ivana Stojanović**, novinarka.

4. Debata: „**Mobing u Srbiji: Lična stvar ili društveni problem?**“, (3. decembar 2024)⁶. Uvodne reči u debati imali/e su: **Marija Zarić**, Poverenik za zaštitu ravnopravnosti; **Olga Vučković-Kićanović**, konsultantkinja za radno pravo i HR; **Jovana Misailović**, Centar za dostojanstven rad; **Tamara Džamonja Ignjatović**, Društvo psihologa Srbije; **Jasmina Kovarbašić**, preduzetnica i lifestyle i food blogerka; **Miloš Đajić**, Centar modernih veština; **Nataša Vučković**, Fondacija Centar za demokratiju. Debatu je moderirala **Ivana Stojanović**, novinarka.

Jačanje kapaciteta na lokalnom nivou

SDGs4All / Održivi razvoj za sve:

- ✓ Panel međuopštinskog učenja pod nazivom „**Međuopštinska razmena u planiranju lokalnog razvoja**“, održan je 30. septembra 2024. godine u

⁵ <http://www.centaronline.org/sr/dogadjaj/13162/strucnjaci-traze-reforme-potrebno-bolje-planiranje-sistema-zdravstvene-zastite>

⁶ <http://www.centaronline.org/sr/dogadjaj/13209/mobing-u-srbiji-nevidljivi-problem-koji-trazi-glasnija-resenja>

Užicu⁷, kao aktivnost Socijalnog stuba Platforme „Održivi razvoj za sve“. Na drugoj u nizu međuopštinskoj razmeni i učenju razgovaralo se o planiranju održivog i inkluzivnog ekonomskog rasta i razvoja otpornih zajednica, kao i integrisanju rodne perspektive i osnovnog principa Agende 2030 „Da niko ne ostane izostavljen“ u planiranju lokalnog ekonomskog i socijalnog razvoja.

Na panelu „**Planiranje održivog i inkluzivnog ekonomskog rasta i razvoj otpornih zajednica**“ učestvovali su: **Avram Ilić**, pomoćnik gradonačelnice za razvoj i unapređenje ruralnih područja, Grad Užice; **Branislav Mitrović**, predsednik skupštine, Grad Užice; **Slavko Lukić**, Regionalna razvojna agencija Zlatibor; **Jelena Mihajlović-Tanasijević**, šefica odeljenja za lokalni ekonomski razvoj (SKGO); **Marijana Đokić**, rukovoditeljka Odeljenja za privredu i lokalni ekonomski razvoj opštine Nova Varoš; **Marija Cvetić**, pomoćnica predsednika opštine Arilje; **Edin Bašić**, UNOPS; **Lana Hadžiniković**, Centar za visoke ekonomske studije; **Radovan Milenković**, UGS Nezavisnost.

U panel diskusiji na temu „**Integrisanje rodne perspektive u planiranju lokalnog ekonomskog i socijalnog razvoja**“ govorili su: **Slobodan Grbić**, član gradskog veća za socijalnu politiku, grad Užice; **Tijana Kostić**, zadužena za pitanja rodne ravnopravnosti, grad Užice ; **Jelena Leković**, predsednica komisije za rodnu ravnopravnost, opština Nova Varoš; **Marina Tucović**, Ženski centar Užice; **Jelena Prokić**, Užički centar za ljudska prava i demokratiju; **Sarita Bradaš**, Fondacija Centar za demokratiju; **Ivana Savić-Jovanović**, Fondacija BFPE za odgovorno društvo; **Jelena Žunić-Cicvarić**, Užički centar za prava deteta.

- ✓ Socijalno mapiranje – terensko istraživanje Sombor, Apatin, Zrenjanin i dr.

PRO / Lokalno upravljanje za ljude i prirodu:

- ✓ Izveštaj o postojećim kapacitetima u 12 jedinica lokalne samouprave (JLS) kroz 97 intervju sa ključnim akterima na lokalnom nivou
- ✓ Pripremljen program za jačanje kapaciteta kroz 2 regionalne radionice sa 20 JLS

⁷ <http://www.centaronline.org/sr/dogadjaj/13131/platforma-odrzivi-razvoj-za-sve-mediupostinska-razmena-u-planiranju-lokalnog-razvoja>

- ✓ Organizovane dve regionalne radionice za 25 JLS (Valjevo, 11. decembar 2024. godine⁸ i Sremska Mitrovica, 16. decembar 2024. godine⁹)

Regionalni dijalog mladih za Evropu - RYDE:

- ✓ Pripremljena i objavljena dokumentacija za javni konkurs za OCD
- ✓ Evaluacija primljenih projektnih predloga (više od 150 primljenih predloga)
- ✓ Dodeljeni grantovi od 20.000-25.000 EUR lokalnim organizacijama za podršku politikama za mlade, sprovedeni treninzi, redovan monitoring tokom implementacije
- ✓ Podrška lokalnim neformalnim grupama mladih za male regionalne projekte (do 3.000 EUR) za mlade; redovan monitoring, podrška ugroženim grupama (STAV, Novi Sad)

HREDD:

- ✓ Organizovano 6 događaja (3 okrugla stola u Beogradu, 1 okrugli sto u Nišu, 1 radionica i 1 radni doručak sa novinarima) sa OCD, sindikatima, poslodavcima i donosiocima odluka:
 1. Debata: **„Nemački Zakon o dužnoj pažnji u lancu snabdevanja - značaj za ljudska prava u Srbiji“**, (31. oktobar 2023) u sali Skupštine grada Niša. U diskusiji su učestvovali/e: Sanela Bahtijarević, Nemačka organizacija za međunarodnu saradnju (GIZ); Tanja Lindell, Privredna komora Srbije; Ivica Lazović, Republička agencija za mirno rešavanje radnih sporova; Aleksandar Todić, UGS Nezavisnost; Danijel Dašić, bivši direktor Nacionalne koalicije za decentralizaciju (Niš); Nataša Vučković, Fondacija Centar za demokratiju.
 2. Okrugli sto: **„Uloga civilnog društva u zaštiti ljudskih prava u kompanijama“**, (21. decembar 2023) u Beogradu. Uvodne reči: Sanela Bahtijarević, Nemačka organizacija za međunarodnu saradnju (GIZ);

⁸ <http://www.centaronline.org/sr/dogadjaj/13224/jacanje-kapaciteta-lokalnih-samouprava-za-podrsku-neformalnim-sakupljacima-otpada>

⁹ <http://www.centaronline.org/sr/dogadjaj/13226/jacanje-kapaciteta-gradova-i-opstina-za-podrsku-neformalnim-sakupljacima-otpada>

Jovana Spaić Erdeljan, Međunarodna organizacija rada; Nataša Vučković, Fondacija Centar za demokratiju. U panel diskusiji su učestvovali: Bojana Tamindžija, Centar za politike emancipacije; Sonja Tošković, Beogradski centar za ljudska prava; Marija Vukašinić, ASTRA; Branislav Markuš, Zrenjaninski socijalni forum; Svetlana Budimčević, Unija poslodavaca; Slađana Kiković, UGS Nezavisnost; Željko Veselinović, Sindikat SLOGA. Razgovor je moderirala: Ljubica Gojgić, novinarka.

3. Okrugli sto: „**Diskriminacija na radu i mehanizmi zaštite**“, (1. mart 2024) u Beogradu. U diskusiji su učestvovali/e: Sanela Bahtijarević, Nemačka organizacija za međunarodnu saradnju (GIZ); Nataša Vučković, Fondacija Centar za demokratiju; Kirsten Schönefeld, Fondacija Friedrich Ebert; Ivica Lazović, Republička agencija za mirno rešavanje radnih sporova; Danijela Ristovski, Poverenik za zaštitu ravnopravnosti; Nebojša Rajković, ASNS; Milica Marinković, A11; Mario Reljanović, Centar za dostojanstven rad; Miroslava Jelačić - Kojić, Grupa 484; Milica Lupšor, ROZA; Dragan Marjanović, Konfederacija slobodnih sindikata. Razgovor je moderirala: Ljubica Gojgić, novinarka.

4. Radni doručak i **razmena iskustava na temu biznisa i zaštite ljudskih prava** (10. april 2024) u Beogradu. Sa novinarima/kama razgovarali su: Tanja Lindell, Privredna komora Srbije; Jovan Protić i Jovana Spaić Erdeljan, Međunarodna organizacije rada; Čedanka Andrić, UGS Nezavisnost; Nataša Vučković, Fondacija Centar za demokratiju; Sanela Bahtijarević, GIZ. Razgovaralo se o ulozi medija u promociji zaštite ljudskih prava i životne sredine.
5. Radionica: „**Uloga sindikata i organizacija civilnog društva u postupku zaštite ljudskih prava u lancima snabdevanja**“, (12. jun 2024) u Beogradu. Razgovaralo se o preporukama za povećano učešće sindikata i organizacija civilnog društva u postupku zaštite ljudskih prava u kompanijama. Učestvovali/e su predstavnici/e sindikata i OCD: UGS Nezavisnost, Komitet pravnika za ljudska prava - Yucom, Savez samostalnih sindikata Srbije, Beogradski centar za ljudska prava, Asocijacija slobodnih i nezavisnih sindikata Srbije, Asocijacija Duga, Sindikata Sloga, NVO Astra,

Konfederacija slobodnih sindikata, Žensko udruženje kolubarskog okruga. Radionicu su vodili Jovana Misailović i Bojan Urdarević.

6. Okrugli sto: „**Kontrola i žalbeni mehanizmi za bezbednost i zdravlje na radu: praksa, standardi i prevencija rizika**“, (5. decembar 2024) u Beogradu¹⁰. U diskusiji su učestvovali/e: Johanna Wohlmeyer, Nemačka organizacija za međunarodnu saradnju (GIZ); Nataša Vučković, Fondacija Centar za demokratiju; Jovan Protić, Međunarodna organizacija rada; Bojan Urdarević, profesor Pravnog fakulteta; Nebojša Miletić, Unija poslodavaca Srbije; Duško Vuković, Savez samostalnih sindikata Srbije; Ivana Gordić-Perc, VOICE; Dušan Pavlović, ACTA media. Razgovor je moderirala: Marija Antić Šehić, novinarka.

Unapređenje javnog dijaloga

- ✓ Fondacija je tokom 2024. godine učestvovala u radnim grupama za izradu dokumenata javnih politika u oblastima kojima se bavi:
 - U radnoj grupi Ministarstva pravde za izradu strategije protiv korupcije (jun – septembar 2024)
 - U radnoj grupi Ministarstva za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja za izradu Strategije socijalne zaštite
 - U radnoj grupi Ministarstva za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog za unapređenje društvenog dijaloga
 - U radnoj grupi za izradu Akcionog plana za primenu strategije za kreiranje podsticajnog okruženja za civilnog društvo
- ✓ Generalni sekretar FCD je član Saveta za unapređenje podsticajnog okruženja za rad civilnog društva i redovno učestvuje u radu Saveta.
- ✓ Kroz projekat HREDD, uspostavljena je saradnja sa poslovnim sektorom na nacionalnom nivou, kroz učešće Privredne komore Srbije u aktivnostima projekta, kao i kroz neposredno učešće u razgovorima sa predstavnicima nemačkih i srpskih kompanija na lokalnom nivou (Valjevo, 16.01.2025). U fokusu je zaštita ljudskih prava u biznisu, prepoznavanje rizika, mehanizmi zaštite prava u kompanijama i dr.
- ✓ U okviru PRO projekta uspostavljena saradnja sa donosiocima odluka i rukovodiocima ustanova u 12 JLS na temu planiranja razvoja i socijalnih usluga u kontekstu potreba osetljivih grupa. Obavljeno je 102 razgovora (intervjua) sa ključnim akterima u 12 JLS radi sagledavanja lokalnih kapaciteta.

¹⁰ <http://www.centaronline.org/sr/dogadjaj/13210/radna-prava-u-fokusu-kako-unaprediti-bezbednost-i-zdravlje-na-rad-u-srbiji>

Pripremljen je izveštaj o kapacitetima JLS koji je prezentovan na dve regionalne radionice 12. i 16. decembra 2024. godine, a planira se program jačanja kapaciteta JLS uključenih u ovaj projekat tokom 2025.

- ✓ U okviru CEECAW projekta uspostavljena je stručna saradnja sa predstavnicima sindikata u oblasti kolektivnog pregovaranja - pripremljene su 4 analize o kolektivnom pregovaranju u sektorima nege, javne administracije, upravljanja otpadom, kao i o razvoju kolektivnog pregovaranja u Srbiji generalno.
- ✓ U okviru Radne grupe NKEU za poglavlje 2 i 19 redovno se ostvaruje razmena iskustva sa sindikatima, poslodavcima i civilnim sektorom.
- ✓ U okviru SDG projekta organizovana je javna debata *Inicijativa za donošenje Strategije socijalne zaštite* (2. april 2024) uz učešće Lidije Kuzmanov, nezavisne ekspertkinje, Sarite Bradaš, Fondacija Centar za demokratiju. U diskusiji su učestvovali/e: Slađana Čabrić, Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja; Nina Mitić, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog; Danijela Ristovski, Poverenik za zaštitu ravnopravnosti; Dragan Stanojević, Institut za sociološka istraživanja; Nađa Marković, Inicijativa za ekonomska i socijalna prava A11; Žarko Šunderić, Centar za socijalnu politiku; Ivana Savić Jovanović, Fondacija BFPE za odgovorno društvo; Nataša Vučković, Fondacija Centar za demokratiju; Ivona Gvozdenović, Fondacija Ana i Vlade Divac.
- ✓ U okviru regionalnog RYDE projekta organizovano je:
 - FCD je organizovao 1 regionalni sastanak *Youth Policy Labs* na temu Mladi i kulturna politika, uz učešće 19 predstavnika državnih institucija, ustanova, organizacija i predstavnika mladih, 5. novembar 2024. godine putem Zoom platforme
 - RYDE partneri su organizovali *Policy Labs* u pojedinim zemljama i na teme:
 - Regionalne policy labs na temu Zapošljavanja mladih sa fokusom na Garanciju za mlade (organizuje Mreža progresivnih inicijativa iz BiH)
 - Regionalne policy labs na temu Participacija mladih (organizuje Youth Act iz Albanije)
 - Regionalne policy labs na temu Medijska pismenost mladih (organizuje NGO Info Centar iz Severne Makedonije)
 - Regionalne policy labs na temu Seksualno i reproduktivno zdravlje mladih (organizuje Inicijativa za stabilnost Kosova, iz Prištine)
 - RYDE partner iz Prištine - Kosovska inicijativa za stabilnost organizovao je 19. decembra 2024. godine javnu debatu na temu „Migracija ili preseljenje: dinamika kretanja mladih radnika na Zapadnom Balkanu“

- RYDE partner iz Tirane – Akademija za evropske integracije i pregovore organizovala je 21-23. juna 2024. godine u Tirani Politeia tematsku sesiju „Uticaj digitalizacije na mlade Zapadnog Balkana“ u kojoj je učestvovalo 12 mladih iz svih zemalja regiona

Informisanje i uključivanje šire javnosti i građana u dijalog o problemima / rešenjima, na osnovu predloga proizašlih iz istraživanja i debata i povećanje vidljivosti civilnog društva u reformskim procesima

- Od 30.9.2024. do 5.10.2024. organizovana je serija događaja kojim je obeleženo **30 godina rada Fondacije**¹¹. Događaji su bili organizovani iz okvira postojećih projekata – planiranje razvoja lokalnih zajednica, participacija mladih u donošenju odluka¹², obrazovanje za demokratiju danas¹³...

¹¹ <http://www.centaronline.org/sr/dogadjaj/13123/civilno-drustvo-i-30-godina-borbe-za-demokratiju>

¹² <http://www.centaronline.org/sr/dogadjaj/13130/zajednicki-izazovi-zajednicka-resenja-uloga-mladih-u-evropskom-putu-zapadnog-balkana>

¹³ <http://www.centaronline.org/sr/dogadjaj/13129/obrazovanje-za-demokratiju-u-vremenu-krize-da-li-su-nase-skole-spreme-za-promene>

- O događajima koje organizuje FCD redovno se pozivima obaveštava zajednica od 2.000 pratilaca (organizacije, institucije, ustanove, pojedinci) sa pozivom da učestvuju/prate.
- Javne debate uključuju mogućnost uključivanja građana preko društvenih mreža, a informisanje se ostvaruje i kroz odloženo emitovanje preko YouTube kanala.
- O aktivnostima Fondacije je u 2024. godini objavljeno 195 tekstova i priloga u štampanim i elektronskim medijima.
- Objavljeno je 7 biltena na srpskom jeziku i 3 na engleskom jeziku.

- Pokrenut *Online Youth Community Forum* u okviru RYDE projekta kao interaktivna platforma za učenje i razmenu među mladima u regionu, koja ih okuplja oko specifičnih tema relevantnih za mlade.
- Objavljeno više blogova u okviru RYDE projekta u cilju podizanja svesti o sledećim pitanjima: dezinformacije i medijska propaganda, uloga civilnog sektora u odbrani demokratskih vrednosti, političkim, socijalnim i ekonomskim benefitima procesa EU integracija Zapadnog Balkana, doprinos mladih procesu EU integracija regiona, Garanciji za mlade, itd.

Razmena iskustva sa evropskim institucijama i organizacijama:

- ✓ Održana je redovna razmena informacija sa **EU Delegacijom** u Republici Srbiji kroz komentare koje Delegacija prikuplja u kontekstu pripreme godišnjeg izveštaja o Srbiji, kroz sastanke i javne događaje. Učešće predstavnika EU na Javnom čitanju Godišnjeg izveštaja EK o Srbiji; Redovna razmena informacija se ostvaruje i u kontekstu realizacije regionalnog projekta RYDE, kako sa EU Delegacijom u Srbiji tako i sa delegacijama EU u regionu.
- ✓ Generalni sekretar FCD je član **Zajedničkog konsultativnog komiteta EU Srbija (JCC)**, te pilot inicijative EESC-a **Enlargement Candidate Member (ECM)** kojom je zapravo postala član posmatrač Evropskog ekonomsko socijalnog komiteta. Učešće na konferenciji EESC u Ljubljani (maj 2024) i na JCC sastanku u Briselu 4-5. marta 2024. i u Beogradu (28. novembar 2024).

- ✓ FCD učestvovao na više sastanaka i konferencija **TACSO**. Generalna sekretarka održala uvodni govor na otvaranju godišnje regionalne konferencije u Beogradu 11. juna 2024.
- ✓ FCD redovno učestvuje na sastancima **FEPS-a (Foundation for European Progressive Studies, Brisel)** čiji je član - posmatrač, učešće na sastanku 26.4.2024.
- ✓ FCD član je **Evropske mreže protiv siromaštva (EAPN)** koja je tokom 2024. obnovila svoj rad u Srbiji.
- ✓ Učešće na konferenciji **CEE Gender Network** (Hrvatska, avgust 2024.)

Učešće u radu Nacionalnog konventa o EU:

Fondacija redovno učestvuje u radu **Programskog saveta NKEU**, kao i na sastancima sa predstavnicima EU u Srbiji. Tokom 2024. godine FCD je dostavio svoj doprinos za godišnju **Knjigu preporuka Nacionalnog konventa**. Podržana su sva zajednička saopštenja za javnost.

Promocija primene UN mehanizama za monitoring ljudskih prava kroz saradnju sa UN agencijama:

FCD redovno saraduje sa **Platformom organizacija za saradnju sa mehanizmima Ujedinjenih nacija za ljudska prava**. Generalna sekretarka FCD bila je panelista na UPR konferenciji 28.2.2024. o preporukama UN Komiteta za ljudska prava koje se odnose na ekonomska i socijalna prava. Takođe, kroz PRO projekat uspostavljena je saradnja sa UNFPA, UNOPS i UNICEF. Sa Međunarodnom organizacijom rada (MOR) redovna saradnja je u okviru Radne grupe za poglavlje 2 i 19, te HREDD projekta.

Uspostavljanje novih partnerstava i uključivanje u nove mreže

- ✓ Unapređena saradnja sa **ALDA** – generalna sekretarka izabrana u maju 2024. za predsednicu¹⁴ ove evropske asocijacije čime FCD dobija evropsku platformu kroz saradnju ALDA sa EU komitetom regiona, Evropskim ekonomsko socijalnim komitetom (EESC) i dr: Govor na EESC nedelji civilnog društva u Briselu (2024); Govor na konferenciji regiona Frulija-Venecija-Julija i Centralno evropske inicijative u Trstu, jun 2024; Govor na potpisivanju saradnje francuskog regiona GRAND EST sa Harkiv regionom iz Ukrajine

¹⁴ <http://www.centaronline.org/sr/dogadjai/13062/natasa-vuckovic-izabrana-za-predsednicu-evropske-asocijacije-za-lokalnu-demokratiju-alda>

(Strazbur, septembar 2024)¹⁵; Učešće na panelu o evropskoj politici proširenja na godišnjoj konferenciji Evropskog pokreta u Francuskoj (16-17. novembar 2024.)¹⁶.

- ✓ Unapređena saradnja sa **NKEU** – *cross cutting* aktivnosti sa drugim radnim grupama (Transparency International, JUKOM, CEKOR).
- ✓ Nastavljena je saradnja sa **Pravnim fakultetom Univerziteta u Beogradu** na promociji novog master programa Pravo i rod u okviru koje je FCD organizovao 2 promocije.
- ✓ Održana saradnja sa **UN Global Compact** – predata pristupnica za lokalnu mrežu, učešće na godišnjoj skupštini (11. decembar 2024.).
- ✓ Učešće u neformalnoj **mreži „STOP FEMICIDU“**.
- ✓ FCD učestvuje u reaktiviranju mreže **EAPN – European Anti Poverty Network**.
- ✓ Nova partnerstva: **Institut za javne politike iz Poljske** i partneri na projektu CEECAW.
- ✓ Unapređeno partnerstvo sa **UNFPA** i saradnja sa **UNOPS** i **UNICEF**.
- ✓ Uspostavljena regionalna saradnja sa OCD i sindikatima u zaštiti radnih prava, učešće na **Regionalnoj akademiji dostojanstvenog rada** u Igalu (28.11-1.12.2024)¹⁷, potpisan Manifest Dostojanstven rad za region Zapadnog Balkana.

Fondacija Centar za demokratiju

¹⁵ <http://www.centaronline.org/sr/dogadjai/13117/vuckovic-u-strazburu-saradnja-koja-otvara-nove-mogucnosti-za-gradjane-ukrajine>

¹⁶ <http://www.centaronline.org/sr/dogadjai/13196/proslava-demokratije-i-evropskih-vrednosti-podrska-ukrajini-i-prosirenju-eu>

¹⁷ <http://www.centaronline.org/sr/dogadjai/13217/regionalna-solidarnost-i-povezivanje-kljucni-za-unapredjenje-radnih-prava>